

Bijlage 5: Enkele deontologische en juridische aspecten van leerlingenbegeleiding in het gewoon secundair onderwijs

1	Inleiding.....	2
2	Geheimhoudingsplicht	2
2.1	Ambtsgeheim	3
2.1.1	Definitie	3
2.1.2	Toelichting	3
2.1.3	Een voorbeeld.....	4
2.2	Beroepsgeheim.....	5
2.2.1	Definitie en begripsafbakening	5
2.2.2	Grondslag	5
2.2.3	Toegepast op onderwijspersoneel.....	5
2.2.4	CLB-medewerkers	6
2.3	Ambtsgeheim versus beroepsgeheim	8
3	Hulp verlenen aan personen in nood.....	9
3.1	Hulpverlening aan personen in gevaar en schuldig verzuim.....	9
3.1.1	Rechtspraak?.....	9
3.1.2	Inhoud	10
3.2	Aangifteplicht	11
3.2.1	Inhoud	11
3.2.2	Voorbeelden	12
3.3	Melding aan ouders	12
3.3.1	Voorbeelden	12
3.3.2	Het ouderlijk gezag	12
3.3.3	Handelingsbekwaamheid van de minderjarige.....	13
3.3.4	De belangen van de minderjarige.....	14
4	Integrale jeugdhulp	15
4.1	Beknopte toelichting	15
4.1.1	Integrale jeugdhulp	15
4.1.2	Rechtspositie van de minderjarige in de jeugdhulp.....	17
4.2	Wat is relevant voor de school?	18
4.2.1	CLB: draaischijffunctie.....	18
4.2.2	De bijstandspersoon	18
5	Politie op school.....	19
5.1	Onderzoeksbevoegdheid.....	19
5.2	Verhoor op school.....	19
5.3	Fouilleren	20
5.4	Inbeslagneming	21
6	Bibliografie	21

1 Inleiding

In onze visietekst op zorg¹ vertrekken we, bij de uitgangspunten van het zorgbeleid, van de volgende gedachte:

“Wie problemen heeft, zoekt liefst een veilig en een warm nest om bezorgdheid en angst te uiten, om zichzelf te zijn. Eerder dan raadgevingen, meningen en “oplossingen”, zoeken we hier naar mensen die aan die bezorgdheid en angst tegemoet kunnen komen: leraren, leerlingen, directeurs, die kunnen luisteren. Iemand waar je vertrouwen in kan hebben, iemand bij wie alles vertrouwelijk blijft, die zegt: “Ik geef om je”, iemand die gelooft.”

In hun omgaan met en zorg voor jonge mensen gebeurt het wel vaker dat personeelsleden van scholen kennis krijgen van **complexe problemen** waarmee leerlingen geconfronteerd worden. In enkele gevallen krijgen zij weet van zelfmoordgedachten, druggebruik, van strafbare feiten die door of ten aanzien van leerlingen worden gepleegd, ... Onderwijzers moeten signalen die leerlingen vertonen of verwoorden, ernstig nemen. Het maakt deel uit van hun kernopdracht om zorg te dragen voor kinderen en jongeren.

De school werkt **hulpverlenend**, maar zal zelf niet therapeutisch handelen. Het therapeutisch begeleiden van jongeren die kampen met allerlei ernstige en complexe problemen behoort niet tot de kerntaken van een school. Het gevaar dat een personeelslid, dat het goed voor heeft met een kind dat om zijn hulp vraagt, zich in een onhoudbare positie manoeuvreert of in een positie waarin hij/zij zich niet meer goed voelt, is immers relatief groot. Telkens zal de school, liefst in teamverband en met de ondersteuning van het CLB, binnen het wettelijke kader zoeken naar de meest gepaste begeleiding en hulpverlening. Ook vanuit juridisch oogpunt kan en mag een school geen “therapeutische setting” uitbouwen. De CLB's worden gevat door het decreet van 7 mei 2004 betreffende integrale jeugdhulp. Zij zijn jeugdhulpaanbieders die hulp- en zorgverlening aanbieden aan minderjarigen, minderjarigen en hun ouders, hun opvoedingsverantwoordelijken en/of personen uit hun leefomgeving. Doordat onderwijsinstellingen niet gevat worden door deze wetgeving, is een onderwijsinstelling geen jeugdhulpaanbieder en kan ze dus geen hulp- en zorgverlening, in de zin van het decreet Integrale Jeugdhulp, aanbieden aan leerlingen. Het zorgbeleid dat een school aanbiedt, situeert zich dan bv. in een voortraject dat aan de jeugdhulpverlening voorafgaat.

Anderzijds moeten we ons hoeden voor een te juridische benadering van deze thematiek. In de rechtspraak van hoven en rechtbanken komt de problematiek die we hier behandelen, amper aan bod. Toch is het zinvol bepaalde deontologische en juridische aspecten van de leerlingenbegeleiding in het gewoon secundair onderwijs, die relevant zijn om “correct” om te gaan met die uiteenlopende problemen, te verhelderen.

In wat volgt bespreken we enkele aspecten van de geheimhoudingsplicht, de hulpverlening aan personen in gevaar, de integrale jeugdhulp en de samenwerking met de politie. Waar mogelijk geven we voorbeelden en doen we suggesties over hoe de school kan handelen. Toch zal deze Mededeling weinig concrete modellen of stappenplannen bevatten. Het is immers een illusie te menen dat men in deze materie een stappenplan kan bedenken waarin alle concrete gevallen zouden passen. **Leerlingenbegeleiding (en ook de toepassing van het recht daarin) is immers maatwerk.** Hét juiste antwoord bestaat meestal niet. Heel vaak komt het neer op het (juridisch) afwegen van belangen tegenover elkaar. Om die reden is ook de samenwerking van groot belang. Samen, in een team, afwegingen maken, voor en tegen tegenover elkaar plaatsen zorgt meestal voor een evenwichtige oplossing.

2 Geheimhoudingsplicht

Omdat kennis krijgen van vertrouwelijke informatie of van een problematiek waarmee sommige leerlingen geconfronteerd worden, consequenties heeft, is het goed de onderstaande informatie door te nemen met alle betrokkenen. We stellen immers vast dat het schoolpersoneel vaak vragen heeft over de draagwijdte van het eigen statuut.

¹ Mededeling van 20 oktober 2004 betreffende “Visie op zorg” (M-VVKSO-2004-109), punt 1.

2.1 Eerbiediging van het privé, familie- en gezinsleven

Leerlingen adequaat begeleiden bij hun totale ontwikkeling, brengt een stroom aan informatie met zich mee. Dat onderwijsmensen met deze gegevens op een vertrouwelijke en discrete manier moeten omgaan, is evident. Elke mens, dus ook elke leerling, heeft immers recht op de eerbiediging van het privé-, familie- en gezinsleven².

Dat is **een grondrecht**. Dit betekent dat men hieraan in de maatschappelijke orde zo'n groot belang hecht, dat het de hoogste rang bezit in de hiërarchie der rechtsnormen. Men bezit dit recht omwille van zijn mens-zijn. Het recht op een privéleven houdt de bevoegdheid in om zijn private levenssfeer naar eigen goeddunken in te richten en zich te verzetten tegen iedere ongewenste inmenging van derden.³ Jonge mensen die anderen in vertrouwen nemen, stellen zich kwetsbaar op en wensen doorgaans dat de informatie die ze meedelen geheim, minstens vertrouwelijk blijft.

2.2 Ambtsgeheim

2.2.1 Definitie

In het decreet betreffende rechtspositie van de personeelsleden van het gesubsidieerd onderwijs, lezen we "*De personeelsleden zijn ertoe gehouden het ambtsgeheim te bewaren*"⁴. De personeelsleden beschikken bijgevolg over een ambtsgeheim of een discretieplicht. Dit ambtsgeheim, of deze discretieplicht kan als volgt gedefinieerd worden:

*"De discretieplicht (...) wordt (...) geïnterpreteerd als de verplichting om bij het uitoefenen van een ambt of functie **geen vertrouwelijke gegevens vrij te geven aan anderen dan die gerechtigd zijn om er kennis van te nemen.**"*⁵

2.2.2 Toelichting

De dragers van een gewone discretieplicht krijgen de informatie niet ten persoonlijke titel (in het kader van een vertrouwensrelatie) meegedeeld, maar in naam van de dienst waarvoor zij werken. Logischerwijs heeft dit tot gevolg dat er een '**intern spreekrecht**' bestaat. Dit betekent dat met het oog op de verbetering van de organisa-

² Art. 8 van het Verdrag van 4 november 1950 tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (het EVRM): "*Eenieder heeft het recht op eerbiediging van zijn privé-leven, zijn gezinsleven, zijn huis en zijn briefwisseling. Geen inmenging van enig openbaar gezag is toegestaan in de uitoefening van dit recht, dan voor zover bij de wet is voorzien en in een democratische samenleving noodzakelijk is in het belang van de nationale veiligheid, de openbare veiligheid of het economisch welzijn van het land, het voorkomen van wanordelijkheden en strafbare feiten, de bescherming van de gezondheid of de goede zeden of voor de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen.*"

Art. 22 van de Grondwet: "*Ieder heeft recht op eerbiediging van zijn privé-leven en zijn gezinsleven, behoudens in de gevallen en onder de voorwaarden door de wet bepaald. De wet, het decreet of de in artikel 134 bedoelde regel waarborgen de bescherming van dat recht.*"

Artikelen 16 en 17 van het Verdrag van 20 november 1989 inzake de rechten van het kind. Deze artikelen handelen respectievelijk over de bescherming van de privacy en de toegang tot passende informatie.

³ Lena Van Slycken, "Impact van de privacywet op het schoolgebeuren en de leerlingenbegeleiding", *Handboek leerlingenbegeleiding twee*, afl. 15, maart 2007, p. 90.

⁴ Decreet van 27 maart 1991 betreffende de rechtspositie van sommige personeelsleden van het gesubsidieerd onderwijs en de gesubsidieerde centra voor leerlingenbegeleiding, art. 14.
<http://www.ond.vlaanderen.be/edullex> > rubrieken wetgeving > personeel > administratief statuut

⁵ E. Ankaert en J. Put, "Advies – Beroepsgeheim en ambtsgeheim in het onderwijs en de CLB's, met specifieke aandacht voor de vertrouwensleerkracht en de bijstandspersoon", p. 2.

tie, de werking van de dienst en de persoonlijke ambtsuitoefening elk personeelslid het recht heeft en zelfs de plicht heeft om informatie uit te wisselen met collega's, ondergeschikten en hiërarchische meerderen.⁶

Hierdoor kan men zich tegenover zijn hiërarchische meerdere (bv. de directeur) en tegenover ambtsgenoten niet beroepen op een zwijgrecht. Wie in de eigen school ambtsgenoot is, kan anders ingevuld worden naar gelang van de concrete situatie: alle leerkrachten die les geven aan een bepaalde groep leerlingen, de zorgwerkgroep (begeleidingsteam, cel leerlingenbegeleiding), de leerkracht, enz. Dit houdt in dat het personeelslid van de school nooit absolute geheimhouding kan waarborgen tegenover diegene die hem (zelfs binnen een vertrouwensrelatie) bepaalde informatie heeft toevertrouwd.

De leerkracht kan de leerling niet beloven dat zij/hij dit geheim aan niemand zal vertellen. En de leerling kan de leerkracht dit niet doen beloven. Wel zal de leerkracht de angsten die hier bij de leerling leven, naar boven halen. Doorheen dit empathische gesprek zal hij de drempel verlagen om de informatie te delen met personen die kunnen bijdragen tot een oplossing. Hierbij krijgt de leerling zekerheid dat niet om het even wie zal worden geïnformeerd.

De **schending** van de discretieplicht of het ambtsgeheim kan enkel arbeids- of tuchtrechtelijk gesanctioneerd worden of schadevergoeding tot gevolg hebben. Personeelsleden van de school weten dat het niet is toegestaan om vertrouwelijke informatie naar buiten te brengen. Leraren en leerlingenbegeleiders die op dit vlak hun boekje te buiten gaan, kunnen bijgevolg een tuchtsanctie oplopen.

Ten slotte wordt van het schoolpersoneel niet alleen verwacht dat het discreet omgaat met de informatie waarover het beschikt. Het decreet rechtspositie stelt ook dat **"de personeelsleden het belang moeten behartigen van het onderwijs en van de instellingen waarin zij zijn tewerkgesteld"**⁷. Voor de betrokkenen zal dat niet altijd eenvoudig zijn, omdat soms tegenstrijdige belangen kunnen spelen (bv. het belang van een individuele leerling en het belang van de school zelf). Ook om deze reden is het veiliger dat de personeelsleden datgene wat hen ter ore komt, melden aan de directeur.

2.2.3 Een voorbeeld

Een leerling vertelt in een gesprek, naar aanleiding van de rapportbespreking, dat haar vader zeer agressief is. Ze begint te huilen en licht de leerkracht in over het fysiek geweld dat zij (en haar moeder) regelmatig ondergaan. De leerling toont blauwe plekken en vraagt dit aan niemand door te vertellen.

Volgende vragen hebben deze leerkracht bezig gehouden:

- *hoe kan ik deze leerling helpen?*
- *wat kan ik doen?*
- *wat mag ik doen?*

De leerkracht heeft de leerling tijdens het gesprek duidelijk gemaakt dat adequate hulpverlening alleen kan als anderen worden betrokken. Hij heeft de relevante informatie discreet doorgegeven aan de directie. Daarnaast werden ook de zorgwerkgroep (begeleidingsteam, cel leerlingenbegeleiding,...) en het CLB ingelicht.

Samen met de leerkracht, de directie, de zorgwerkgroep, de CLB-medewerker werd gezocht naar adequate hulp en begeleiding. In dit geval (blauwe plekken) werd ook de CLB-arts ingelicht (dit had ook de huisarts of het Vertrouwenscentrum Kindermishandeling kunnen zijn). Leerlingen met dergelijke delicate problemen begeleiden, is altijd teamwork. Als zij het nodig achten zullen de betrokken hulpverleners een aangifte doen bij de politie (zie punt 3.2).

De betrokken leerling werd tot een redelijke beoordeling van zijn belangen in staat werd geacht (zie de punten 3.3.3 en 3.3.4). Ze werd dan ook van elke stap die de school wilde zetten, vooraf op de hoogte gebracht.

⁶ E. Ankaert en J. Put, "Advies – Beroepsgeheim en ambtsgeheim in het onderwijs en de CLB's, met specifieke aandacht voor de vertrouwensleerkracht en de bijstandspersoon", p. 2.

⁷ Art. 9 van het decreet Rechtspositie van 27 maart 1991 (idem).

2.3 Beroepsgeheim

2.3.1 Definitie en begripsafbakening

Artikel 458 van het Strafwetboek bepaalt:

“Geneesheren, heilkundigen, officieren van gezondheid, apothekers, vroedvrouwen en alle andere personen die uit hoofde van hun staat of beroep kennis dragen van geheimen die hun zijn toevertrouwd, en deze bekendmaken buiten het geval dat zij geroepen worden om in rechte (of voor een parlementaire onderzoekscommissie) getuigenis af te leggen en buiten het geval dat de wet hen verplicht die geheimen bekend te maken, worden gestraft met gevangenisstraf van acht dagen tot zes maanden en met geldboete van honderd frank tot vijfhonderd frank”.

Dit artikel spreekt over **geheimen**. In principe kan alle informatie onder het beroepsgeheim vallen. De vorm en de drager van de informatie doen er niet toe. Niet enkel mondelinge verklaringen kunnen geheim zijn, ook (elektronische) documenten, geluidsopnamen, (bloed)stalen enz. Gegevens kunnen geheim zijn uit hun aard of omdat zij aan de geheimhouder uitdrukkelijk zijn toevertrouwd. De geheimen moeten verkregen zijn uit hoofde van de staat of het beroep.

De rechtspraak heeft artikel 458 van het Strafwetboek toegepast op **diverse beroepen en functies**⁸. Klassieke voorbeelden zijn de advocaat, de notaris, de gerechtsdeurwaarder. Verder ook magistraten, politie, justitieassistenten en eenieder die beroepshalve zijn medewerking verleent aan een gerechtelijk onderzoek.⁹

We wijzen er wel op dat het beschikken over een beroepsgeheim niet als argument (of wettelijke basis) kan gebruikt worden om van de school informatie over een bepaalde leerling te verkrijgen. Zo kan bv. een advocaat zich niet beroepen op zijn beroepsgeheim om gegevens uit het pedagogisch dossier van de leerling op te vragen.

2.3.2 Grondslag

Het beroepsgeheim heeft een dubbele grondslag.

- Er is enerzijds een **individueel belang**. De hulpvrager wordt immers genoodzaakt een hulpverlener in vertrouwen te nemen. De informatie (over zijn privéleven) die de hulpvrager aan de hulpverlener geeft, doet een asymmetrische relatie ontstaan omdat de hulpvrager informatie die behoort tot zijn privéleven, toevertrouwt aan een derde. Het beroepsgeheim moet de hulpvrager dan ook behoeden voor machtsmisbruik. Doordat de hulpverlener weet heeft van geheimen, is er potentieel een gevaar voor misbruik. Voor hulpverleners is het beroepsgeheim dan ook noodzakelijk voor het welslagen van de hulpverlening.
- Anderzijds speelt hier ook een **groot maatschappelijk belang**. Een persoon die zich niet in vertrouwen kan laten begeleiden, kan een gevaar betekenen voor zichzelf en de anderen. De waarborgen die het beroepsgeheim biedt, zorgen er m.a.w. voor dat hulpvragers zich gemakkelijker tot een hulpverlener wenden.

2.3.3 Toegepast op onderwijspersoneel

Personeelsleden van de onderwijsinstellingen, leraren enz. worden niet met naam genoemd in artikel 458 van het Strafwetboek. Ze behoren ook niet tot de residuaire categorie die artikel 458 van het Strafwetboek aanduidt met *“en alle andere personen die uit hoofde van hun staat of beroep kennis dragen van geheimen die hun zijn toevertrouwd”*. Dit zijn de **“noodzakelijke vertrouwensfiguren”**.

⁸ Zie hiervoor B. Allemeersch, “Het toepassingsgebied van art. 458 strafwetboek. Over het succes van het beroepsgeheim en het geheim van dat succes”, *Rechtskundig weekblad*, 2003-2004, nr. 1, p.10.

⁹ Art. 28quinquies § 1 en art. 57 § 1 van het Wetboek van Strafvordering. Zie hiervoor C. Van den Wyngaert, *Strafrecht en strafprocesrecht*, Maklu, Antwerpen, 1999, p. 468.

De rechtsleer ontwikkelde een aantal **criteria** op basis waarvan de residuaire categorie kan ingevuld worden. Omdat een beroep beschouwd kan worden als een vertrouwensberoep en de beoefenaars van het beroep bijgevolg beschouwd kunnen worden als noodzakelijke vertrouwensfiguren, moet rekening gehouden worden met de kenmerken van 'professies' en met het professionaliseringsproces van functies. In de rechtsleer werden in dit kader indicaties/criteria ontwikkeld.¹⁰

In de huidige context lijkt de toepassing van deze criteria op personeelsleden van scholen (zelfs op personeelsleden die zich uitsluitend met leerlingenbegeleiding bezig houden) er op te wijzen dat deze personeelsleden niet beschouwd kunnen worden als noodzakelijke vertrouwensfiguren.

Personeelsleden van scholen hebben **geen persoonlijk beroepsgeheim**, wel een ambtsgeheim (voor de consequenties daarvan verwijzen we naar punt 2.2.2). CLB-medewerkers daarentegen zijn wel dragers van een beroepsgeheim.¹¹

2.3.4 CLB-medewerkers

Schoolartsen, psychologen, maatschappelijk werkers enz. verbonden aan een CLB, zijn gebonden door het beroepsgeheim. In beginsel hebben deze personen dus een **zwijgplicht**.

2.3.4.1 Doorbreken van het beroepsgeheim

Toch zijn er situaties waarin de geheimhouder **feiten bekend mag maken**. Dit is het geval wanneer:

- de geheimhouder opgeroepen wordt om in rechte getuigenis af te leggen (voor een rechtbank of een parlementaire onderzoekscommissie);
- de geheimhouder een wettelijke verplichting heeft tot spreken¹²;
- dit noodzakelijk is in het kader van adequate hulpverlening;
- dit noodzakelijk is voor de eigen verdediging van de geheimhouder.

2.3.4.2 Meldingsrecht

De wet van 28 november 2002 heeft, n.a.v. de affaire Dutroux, o.m. een **nieuw meldingsrecht** gecreëerd dat de bedoeling heeft minderjarigen te beschermen tegen bepaalde strafbare feiten die kunnen beschouwd worden als kindermishandeling. Het is opgenomen als artikel 458bis van het Strafwetboek en luidt als volgt:

“Eenieder, die uit hoofde van zijn staat of beroep houder is van geheimen en die hierdoor kennis heeft van een misdrijf zoals omschreven in de artikelen 372 tot 377, 392 tot 394, 396 tot 405ter, 409, 423, 425 en 426, gepleegd op een minderjarige, kan onverminderd de verplichtingen hem opgelegd door artikel 422bis, het misdrijf ter kennis brengen van de procureur des Konings, op voorwaarde dat hij het slachtoffer heeft onderzocht of door het slachtoffer in vertrouwen werd genomen, er een ernstig en dreigend gevaar bestaat voor de psychische of fysieke integriteit van de betrokkene en hij deze integriteit zelf of met de hulp van anderen niet kan beschermen”.

Eigenlijk wordt in dit artikel beschreven in welke omstandigheden een persoon die gehouden is door het beroepsgeheim, een misdrijf ter kennis kan brengen van de procureur des Konings. Een **noodtoestand** laat een

¹⁰ E. Ankaert en J. Put, “Advies – Beroepsgeheim en ambtsgeheim in het onderwijs en de CLB's, met specifieke aandacht voor de vertrouwensleerkracht en de bijstandspersoon”, p. 13-15.

¹¹ Decreet van 1 december 1998 centra leerlingenbegeleiding en de uitvoeringsbesluiten spreken in verschillende artikels over het beroepsgeheim van de CLB-medewerkers.
<http://www.ond.vlaanderen.be/edulex> > *rubrieken wetgeving* > *centra voor leerlingenbegeleiding* > *organisatie en opdrachten*

¹² Zo verplicht het koninklijk besluit van 1 maart 1971 betreffende het voorkomen van bepaalde besmettelijke ziekten, de geneesheer bepaalde ziekten te melden. Het koninklijk besluit geldt hier als wettelijk voorschrift, waardoor het doorbreken van het beroepsgeheim wordt gerechtvaardigd.

persoon toe de strafwet te verbreken om een ander en belangrijker 'rechtsgoed' te vrijwaren.¹³ Dit meldingsrecht geldt zowel voor de dragers van het beroepsgeheim als van het ambtsgeheim. Het gaat om een recht, geen verplichting, onder bepaalde voorwaarden:

- wat men wil beschermen, moet van een hogere of minstens gelijke waarde zijn dan dat wat men zal moeten schenden (bv. de fysieke of seksuele integriteit die acuut in gevaar is, is van hogere waarde dan de bescherming van het beroepsgeheim);
- het slachtoffer is minderjarig;
- het misdrijf kan beschouwd worden als kindermishandeling: aanranding van de eerbaarheid en verkrachting, doodslag, slagen en verwondingen, genitale verminking, verlating of in behoeftige toestand achterlaten, onthouden van voedsel of verzorging;
- de vrijwaring van wat men wil beschermen, moet onmiddellijk en noodzakelijk zijn;
- men moet het slachtoffer hebben onderzocht of door het slachtoffer in vertrouwen zijn genomen; dus niet van horen zeggen;
- wat men wil beschermen, kan niet op een andere manier gevrijwaard worden. M.a.w. men is niet zelf of met de hulp van anderen in staat om hulp te verlenen.

Ook al is aan bovenstaande voorwaarden voldaan, toch zal de drager van het beroepsgeheim **in eer en geweten** moeten beslissen of hij/zij al dan niet meldt. De reden waarom er geen verplichte melding (verklipping) werd ingevoerd, mag duidelijk zijn. Ouders die gewelddadig optreden tegenover hun kinderen en daarbij het kind ernstig verwonden, zullen er niet voor kiezen met het kind naar een arts te gaan, indien deze meldingsplicht zou hebben.

De concrete situatie moet in **overleg** worden besproken. In die context zal men de nodige afwegingen maken en zijn verantwoordelijkheid nemen. Vast staat dat de leerling moet geholpen worden. Vraag blijft of de leerling het meest geholpen is met het melden van het misdrijf waarvan hij/zij slachtoffer is, zeker indien de dader een familielid is waaraan het kind loyaal wenst te blijven. De school zal in eerste instantie een hulpaanbod doen.

2.3.4.3 *Het gedeeld beroepsgeheim en het gezamenlijk beroepsgeheim*

De rechtsfiguur van het **gedeeld beroepsgeheim** maakt het mogelijk dat hulpverleners die binnen eenzelfde context betrokken zijn bij de hulpverlening aan een bepaalde cliënt en die op hun beurt in dezelfde mate gebonden zijn aan het beroepsgeheim, vertrouwelijke gegevens aangaande cliënten delen. Voorwaarde is wel dat de cliënt (de leerling – de ouders) daarvan op de hoogte wordt gebracht en dat de informatie-uitwisseling noodzakelijk is voor het hulpverleningsproces ("need to know"). Het gedeeld beroepsgeheim is bv. van toepassing op de hulpverleningscontext binnen de integrale jeugdhulp : de hulpverleners van de diverse sectoren (o.a. CLB) kunnen in het belang van de cliënt en de hulpverlening van deze cliënt de noodzakelijke gegevens onder elkaar uitwisselen.

Voor de hulpverlening in teamverband wordt ook de figuur van het **gezamenlijk beroepsgeheim** meer en meer aanvaard. Het gezamenlijk beroepsgeheim omvat het delen van relevante informatie in het belang van de cliënt (de leerling - de ouders) met een door het beroepsgeheim gebonden persoon werkzaam binnen eenzelfde hulpverlenings-team . I.f.v. het optimaal functioneren van een hulpverleningsteam wordt de informatiestroom onderworpen aan een relevantietoets, die minder streng is dan de noodzakelijkheidseis van het gedeeld beroepsgeheim. Zo kan relevante informatie aangaande de cliënt vrijer circuleren binnen het team (behoudens verzet van de cliënt). Alle andere voorwaarden die gelden voor het gedeeld beroepsgeheim, zijn verder van toepassing: gebonden door het beroepsgeheim, dezelfde hulpverleningscontext, in het belang van de (hulpverlening aan de) cliënt, geïnformeerde cliënt. Het principe van het gezamenlijk beroepsgeheim is van toepassing binnen een multidisciplinair CLB –team.

¹³ "Er is een noodtoestand wanneer de strafwet wordt overtreden ter vrijwaring van een rechtsgoed dat hoger is dan de door de overtreden strafbepaling beschermde waarde. Noodtoestand veronderstelt dus een conflict tussen twee rechtsgoederen, waarbij bewust de voorrang wordt gegeven aan het "hogere" rechtsgoed, ook al moet de strafwet hierbij worden geschonden". C. Van den Wyngaert, *Strafrecht en strafprocesrecht*, Maklu, Antwerpen, 1999, p. 205.

2.4 Ambtsgeheim versus beroepsgeheim

Algemeen kan gesteld worden dat waar het beroepsgeheim de plicht oplegt vertrouwelijke gegevens **geheim** te houden, de discretieplicht enkel vereist dat **discreet** wordt omgegaan met die gegevens. Ook in het laatste geval dient enige zorgvuldigheid in de omgang met vertrouwelijke gegevens in acht genomen te worden.

Vertrouwelijkheid inzake beroepsgeheim is, in beginsel, gegarandeerd ten aanzien van **alle derden** (d.w.z. iedereen anders dan de hulpverlener en de cliënt), terwijl in het geval van discretieplicht de verplichting tot discreete en zorgvuldige omgang met gegevens enkel geldt **'buiten de muren'** van de eigen dienst of instelling.¹⁴

Verder verzamelen personen gebonden door het ambtsgeheim, feiten en gegevens (althans in technisch-juridische zin) niet ten persoonlijke titel, maar **in naam van de gemeenschap** die zij vertegenwoordigen. Houders van het beroepsgeheim verzamelen deze gegevens wel **ten persoonlijke titel**.

Nu het zorgbeleid in de meeste scholen wordt uitgebreid, stelt men vast dat steeds meer leraars een verschuiving in hun opdracht krijgen in de richting van "hulpverlener". Velen van hen worden door leerlingen 'persoonlijk' aangesproken en vragen zich af waarom ze niet beschikken over een beroepsgeheim. Benoît Allemeersch schrijft in dat verband het volgende:

*"Toch zullen niet alle beroepen waarvoor geheimhouding noodzakelijk is, het beroepsgeheim kunnen opeisen. De meeste onder hen zullen zich moeten beperken tot een eenvoudige discretieplicht, zonder het zwijgrecht ten opzichte van de rechter dat een beroepsgeheim hen zou toekennen. Enkel die beroepen waarvan het **maatschappelijk belang groot genoeg** is om de toekenning van dit zwijgrecht te verantwoorden, zullen worden geacht een beroepsgeheim te hebben".¹⁵*

In de gangbare schoolpraktijk, biedt een eventueel beroepsgeheim voor leerkrachten of leerlingenbegeleiders o.i. weinig of geen voordelen. Van een drager van een beroepsgeheim wordt een zeer grote professionaliteit verwacht om op een correcte manier met de hem toevertrouwde geheimen om te gaan. Het dragen van dergelijke geheimen kan ook op persoonlijk vlak zwaar doorwegen. Men draagt, althans in principe, alleen de verantwoordelijkheid om op een adequate manier met de geheimen om te gaan en de vereiste beslissingen te nemen en handelingen te stellen. Om elke mogelijke suggestie naar het beroepsgeheim te vermijden, adviseert het VVKSO al sedert enkele schooljaren om **de term 'vertrouwensleerkracht' niet langer te hanteren**. Dit begrip lijkt immers te impliceren dat men zich 'in vertrouwen' tot deze leerkracht kan wenden, waardoor deze leerkracht gehouden is tot het beroepsgeheim, wat uiteraard niet het geval is.

Dit standpunt werd ook ingenomen door de "rondetafel: beroepsgeheim en ambtsgeheim in onderwijs".¹⁶ In de eindnota van deze werkgroep komt men tot de volgende, tweeledige conclusie:

- *In de huidige situatie beschikken personen tewerkgesteld binnen onderwijs niet over een beroepsgeheim, wel over een ambtsgeheim. **Ook zonder beroepsgeheim kunnen deze personen een belangrijke opdracht vervullen.** Personen die binnen onderwijs een functie als vertrouwensleerkracht, leerlingbegeleider, groene leerkracht,... uitoefenen moeten duidelijk communiceren naar leerlingen en ouders binnen welke grenzen die begeleiding kan uitgevoerd worden. Op basis van deze nota moet hierover dus ook duidelijk gecommuniceerd worden naar de scholen.*
- *Momenteel bevindt men zich in 'juridische drijfzand' als men zich profileert als 'vertrouwensleerkracht'. Wij zien twee mogelijkheden om dit op te lossen:*
 - *Er wordt een duidelijk profiel ontwikkeld voor deze functie.*

¹⁴ E. Ankaert en J. Put, "Advies – Beroepsgeheim en ambtsgeheim in het onderwijs en de CLB's, met specifieke aandacht voor de vertrouwensleerkracht en de bijstandspersoon", p. 2.

¹⁵ B. Allemeersch, *Het toepassingsgebied van art. 458 strafwetboek*, p.10. (idem).

¹⁶ Een werkgroep met vertegenwoordigers van het departement Onderwijs en Vorming, het VVKSO, het VVKBaO, de Vrij-CLB-Koepel, de Pedagogische Begeleidingsdienst van het Katholiek Onderwijs, de pedagogische begeleidingsdienst van het GO! Onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap, het Provinciaal Onderwijs Vlaanderen, het OVSG en het Centrum Nascholing GO.

- We gebruiken de term 'vertrouwensleerkracht niet meer.

*Op basis van het advies en de vaststellingen lijkt het aangewezen de term "vertrouwensleerkracht" niet meer te gebruiken en kan een duidelijker **profiel** voor de interne leerlingenbegeleiding op vlak van hoe omgaan met informatie en communicatie, scholen versterken in hun interne leerlingenbegeleiding.*

3 Hulp verlenen aan personen in nood

Leerkrachten en leerlingbegeleiders houden, geconfronteerd met een ernstige problematiek, steeds het **belang van de individuele leerling** voor ogen. De complexiteit staat het gebruik van een quasi algoritmisch stappenplan in de weg. Er moeten afwegingen worden gemaakt. Het CLB maakt bv. gebruik van analyseschema's waarbij

- de feitelijke situatie wordt bekeken;
- het gezichtspunt van de betrokken partijen in kaart wordt gebracht;
- gepoogd wordt de (soms conflicterende) waarden en normen te plaatsen;
- de verschillende handelingsalternatieven worden afgewogen.

Hoe complex een mogelijke casus ook kan zijn, toch moet een school hulp bieden wanneer blijkt dat een leerling in ernstig gevaar verkeert. De school mag niet "niets doen". Het beginsel van de maatschappelijke solidariteit mag niet worden afgezwakt. Over de aard van de hulp die moet of kan geboden worden, zal de school (liefst in overleg met het CLB) een beslissing nemen.

Hieronder geven wij het wettelijk kader.

3.1 Hulpverlening aan personen in gevaar en schuldig verzuim

Artikel 422bis van het Strafwetboek luidt:

"Met gevangenisstraf (...) wordt gestraft hij die verzuimt hulp te verlenen aan iemand die in groot gevaar verkeert, hetzij hij zelf diens toestand heeft vastgesteld, hetzij die toestand hem beschreven is door degenen die zijn hulp inroepen.

Voor het misdrijf is vereist dat de verzuimer kon helpen zonder ernstig gevaar voor zichzelf of voor anderen. Heeft de verzuimer niet persoonlijk het gevaar vastgesteld waarin de hulpbehoevende verkeerde, dan kan hij niet worden gestraft, indien hij op grond van de omstandigheden waarin hij werd verzocht te helpen, kon geloven dat het verzoek niet ernstig was of dat er geen gevaar aan verbonden was.

De straf bedoeld in het eerste lid wordt op twee jaar gebracht indien de persoon die in groot gevaar verkeert, minderjarig is."

De **maximumstraf** die op het misdrijf wordt gesteld werd **verdubbeld** indien de persoon die in groot gevaar verkeert **minderjarig** is. Dit wordt gemotiveerd vanuit de zorg om het recht op leven en het recht op bescherming van de fysieke integriteit.¹⁷

3.1.1 Rechtspraak?

Vooraf dit. Ons zijn er geen cases bekend waarbij personeelsleden van een secundaire school in Vlaanderen aangeklaagd werden wegens schuldig verzuim. Dit mag een geruststelling zijn. De hieronder aangehaalde – weinig recente – jurisprudentie betreft leerlingen uit het basisonderwijs. Dit is o.i. een aanwijzing dat er zich in de praktijk weinig problemen voordoen.

¹⁷ VAD, *Juridische handvatten voor het gebruik en misbruik van alcohol en andere drugs op school*, 2006, p. 27.

3.1.2 Inhoud

3.1.2.1 Een 'groot gevaar'

De persoon die beschermd wordt, dient zich te bevinden in een toestand van groot fysisch gevaar. Er kan geen verzuim zijn dat schuldig is indien een leerling met ernstige morele problemen kampt, zonder dat er aanwijzingen zijn van een concreet fysisch gevaar.¹⁸ Het begrip 'groot gevaar' is een **bijzonder vaag begrip**, dat door de wetgever verder niet wordt verduidelijkt. Het moet begrepen worden in zijn gewone taalkundige betekenis. Volgende bestanddelen zijn van belang om een toestand van 'groot gevaar' te beoordelen:

- *ernstig*: de leerling verkeert in een toestand waarin hij aangetast wordt of dreigt te worden in zijn persoonlijke integriteit, zijn vrijheid of zijn eerbaarheid;
- *reëel*: er moet een feitelijke toestand van reëel groot gevaar bestaan. Dit is niet noodzakelijk een doodsgevaar, maar toch een gevaar voor een ernstige aanslag op de gezondheid van een persoon. Een mogelijk of een eventueel gevaar volstaat niet.
- *actueel*: de leerling moet vandaag rechtstreeks in een groot gevaar verkeren. Een gevaarsituatie in het verleden, hoe langdurig en ernstig ook, die vandaag niet meer bestaat, kan niet leiden tot schuldig verzuim.

De **oorzaak** van het gevaar is van geen belang (toeval, opzettelijk of onopzettelijk). Het gegeven dat het slachtoffer zelf het gevaar heeft doen ontstaan, bv. bij een zelfmoordpoging, is dus irrelevant. Zowel slachtoffers van een toeval, een ongeval, een zelfmoordpoging of een misdrijf moeten onmiddellijk hulp krijgen. Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen minder- of meerderjarige hulpbehoevenden.

Enkele **voorbeelden** uit de rechtspraak waarin een de toestand van groot gevaar werd aangenomen¹⁹:

- *een persoon heeft zware slagen gekregen en wordt in stervensgevaar achtergelaten zonder verdere hulp;*
- *een persoon is zwaar gekwetst ten gevolge van een verkeersongeval;*
- *een persoon staat op het punt zelfmoord te plegen;*
- *een verkrachting;*
- *een bevalling.*

De aard van het dreigend gevaar zal beoordeeld worden op het ogenblik dat men zich voorneemt geen hulp te verlenen.

3.1.2.2 Opzet is vereist

Opdat er sprake kan zijn van schuldig verzuim, is opzet vereist. Een opzettelijk misdrijf bestaat

*“wanneer iemand, **wetens en willens**, een handeling stelt die door het strafrecht verboden is of **wetens en willens**, een handeling niet stelt die door het strafrecht verplicht is (zoals het geval is bij schuldig verzuim).”*

Schuldig verzuim vereist een **algemeen opzet**. Dit betekent dat het volstaat dat de dader de strafbare gedraging wetens en willens heeft gepleegd, zonder dat daarbij een bijzondere geestgesteldheid of een verder motief moet worden aangetoond.

In concreto komt dit neer op het wetens en willens niet voldoen aan de solidariteitsplicht. Het is ook onmogelijk een grond van schuldonthefing (waardoor er niet langer sprake zou zijn van schuldig verzuim) in te roepen zoals bv. overmacht of dwaling. Verder wordt verondersteld dat de persoon die tot optreden verplicht is met kennis van zaken (wetens en willens) heeft nagelaten te handelen, in het besef dat de gevolgen voor het slachtoffer zeer erg zijn. Hij moet dus **voldoende kennis** hebben gehad van het groot gevaar (hulpgeroep, de visu vaststel-

¹⁸ VAD, *Juridische handvatten voor het gebruik en misbruik van alcohol en andere drugs op school*, 2006, p. 27.

¹⁹ A. De Nauw, *Inleiding tot het bijzonder strafrecht*, Antwerpen, Kluwer Rechtswetenschappen België, 1998, 157-158.

ling, mondelinge melding van de persoon die hulp zoekt).²⁰ Er wordt dus m.a.w. niet vereist dat de hulpverlener de feiten zelf de visu zou hebben vastgesteld, noch dat hij alle details zou kennen. Het is voldoende dat hij werd ingelicht over het grote gevaar waarin iemand verkeert.

3.1.2.3 Welke hulp verlenen?

Verzuimen te doen wat geboden is, betekent concreet dat de hulpverlener **nalaat** zelf, dan wel door de interventie van een geschikte derde, de nodige hulp te bieden. De hulp moet worden geboden op de meest adequate wijze. Het artikel voorziet uitdrukkelijk dat de strafbaarstelling niet van toepassing zal zijn indien de hulpverlening voor de hulpverlener zelf of voor anderen gevaar teweegbrengt.

De hulp die moet geboden worden, zal de hulp zijn die **op dat ogenblik als de meest doeltreffende** wordt ingeschat: een gesprek met de leerling, eerste hulp bij ongevallen, het verwittigen van de directie, van de ouders, een melding aan gespecialiseerde instanties, een klacht of melding bij de gerechtelijke instanties, enz. De verleende hulp moet zo doeltreffend mogelijk zijn. De betrokkene dient zelf een **appreciatieplicht** in acht te nemen. Zo kan een mondelinge melding aan de schooldirectie, gelet op de omstandigheden, volstaan. Indien echter voldoende bekend is dat de directeur aan het soort feiten dat wordt gemeld geen maatregelen verbindt, dan moet deze melding minstens schriftelijk worden bevestigd aan het schoolbestuur.²¹

De rechtspraak beoordeelt diegene die gelet op zijn **beroep** adequate hulp moet kunnen bieden, strenger. Dit is o.m. het geval voor CLB-medewerkers, geneesheren, politieagenten, brandweerlieden enz. maar ook voor personeel van een onderwijsinstelling. Deze laatsten hebben toezicht en dragen verantwoordelijkheid voor de leerlingen die hen werden toevertrouwd. Gelet op hun beroepsuitoefening kunnen er immers strengere eisen gesteld worden aan het verplicht hulpbetoon.

Samengevat: de aanwezige persoon dient zo mogelijk onmiddellijk hulp te bieden, zonder zichzelf en anderen in gevaar te brengen. Indien een persoonlijk optreden onmogelijk, ondoelmatig of onkundig is, zal de aanwezige persoon een geschikte derde verwittigen of oproepen. Hij zal er zich bovendien van vergewissen dat aan zijn oproep tot hulp gevolg wordt gegeven. Dat de geboden hulp achteraf als niet doeltreffend, niet oordeelkundig of onhandig wordt beschouwd, doet daarom nog niet het misdrijf van schuldig verzuim ontstaan.

3.2 Aangifteplicht

Artikel 30 van het Wetboek van Strafvordering bepaalt:

“Ieder die getuige is geweest van een aanslag, hetzij tegen de openbare veiligheid, hetzij op iemands leven of eigendom, is eveneens verplicht daarvan bericht te geven aan de procureur des Konings, hetzij van de plaats van de misdaad of van het wanbedrijf, hetzij van de plaats waar de verdachte kan worden gevonden”.

3.2.1 Inhoud

De aangifte zoals hier bedoeld, is de **kennisgeving** van een strafbaar feit aan de overheid door een persoon die **getuige** is geweest van een misdaad, een aanslag. Van horen zeggen is niet voldoende.

Bovendien gaat het hier enkel om een **morele verplichting**. Dat betekent dat wie een misdaad niet meldt, niet strafrechtelijk wordt vervolgd. Er is geen sanctie bepaald voor het overtreden van deze regel.

²⁰ VAD, *Juridische handvatten voor het gebruik en misbruik van alcohol en andere drugs op school*, 2006, p. 28.

²¹ VAD, *Juridische handvatten voor het gebruik en misbruik van alcohol en andere drugs op school*, 2006, p. 28.

3.2.2 Voorbeelden

- *Een minderjarige wordt betrapt op het roken van een joint.* Dit kan niet beschouwd worden als een aanslag tegen het leven. Deze feiten hoeven bijgevolg niet aangegeven te worden.

Een leerling wordt in de school betrapt op het dealen van drugs. Wie dealt pleegt wel een aanslag op het leven, de gezondheid, van anderen, bijgevolg vallen deze feiten wel onder de aangifteplicht. Aan te raden valt de strategie vooraf door te nemen met de plaatselijke politie, eventueel met de verantwoordelijke personen (meestal de procureur) van het eigen gerechtelijk arrondissement (zie punt 5).²²

In beide situaties zal de school (directeur) – na onderzoek en het nodige overleg – beslissen om al dan niet aangifte te doen.

- De problematiek kan soms zo delicaat zijn (bv. misdrijven die beschouwd worden als kindermishandeling) dat de school hier geen beslissing neemt. Ze zal de hulp van het CLB of derden inroepen en het aan die gespecialiseerde instanties overlaten om (eventueel) een aangifte te doen.

“Indien leerkrachten te maken krijgen met een geval van kindermishandeling of seksueel misbruik raadt men hen aan iemand deelgenoot te maken van dit probleem en dit te melden aan de hulpverlening. Indien zij het noodzakelijk achten, zullen de hulpverleners aangifte doen. (...)

In een aantal gevallen kan men onmiddellijk de stap naar de gerechtelijke instanties zetten, namelijk in gevallen wanneer gerechtelijke tussenkomst noodzakelijk is omdat er effectieve levensbedreiging, gevaar voor ernstige fysieke of psychische schade is of omdat het contact tussen het slachtoffer en de dader ten allen prijze vermeden dient te worden. In deze gevallen kan men de aangifte bij de federale politiediensten beschouwen als de hulp die verlangd wordt door art. 422bis Sw.²³.

3.3 Melding aan ouders

3.3.1 Voorbeelden

- *Een meisje van 14 jaar is het slachtoffer van ernstige feiten (mishandeling) gepleegd door diegenen die het ouderlijk gezag uitoefenen. Het meisje wil niet dat er daarover gepraat wordt met haar ouders want ze vreest in dat geval voor nog erger.*
- *Een meerderjarige leerling wordt door haar vader seksueel misbruikt. Hij dreigt ermee hetzelfde te doen met haar 12-jarig zusje als ze hierover iemand in vertrouwen neemt.*
- *Een jongen van 17 jaar laat in gesprekken met de klastitularis weten dat hij te kampen heeft met ernstige zelfmoordgedachten. Hij geeft te kennen dat dit niet kan en mag besproken worden met zijn ouders. De klassenleraar bespreekt dit met de zorgwerkgroep. De leerling wordt in begeleiding genomen door een CLB-medewerker. Na enige tijd haakt hij af. De klastitularis stelt vast dat de jongen steeds stiller wordt en teruggetrokken is. De vraag stelt zich opnieuw of de ouders moeten geïnformeerd worden. De leerling wenst dat absoluut niet en maakt duidelijk dat het voor hem in dat geval nog veel moeilijker zal worden.*

3.3.2 Het ouderlijk gezag

Een kind blijft “onder het gezag van zijn ouders tot aan zijn meerderjarigheid of zijn ontvoogding”²⁴. De toekenning van het gezag over een kind is doelgericht, de uitoefening ervan moet dat ook zijn. Het te bereiken doel

²² Zie ook de Mededeling van 15 juni 2006 betreffende “Drugsbeleid op een gezonde school” (M-VVKSO-2006-073).

²³ P. Broeckx, M. Dumarey en R. Fock, *Schuldig verzuim en beroepsgeheim in de context van strafrechtelijke bescherming van minderjarigen* in G. Vermeulen (ed.), *Strafrechtelijke bescherming van minderjarigen*. Antwerpen, Maklu, 2001, p. 472.

²⁴ Art. 372 van het Burgerlijk Wetboek.

houdt in dat wordt voorzien in het levensonderhoud van het kind, dat het een goede opvoeding en passende opleiding krijgt die het kind in staat moet stellen later zelf in zijn onderhoud te voorzien en een menswaardig leven te leiden²⁵. In eerste instantie zijn de ouders dus **verantwoordelijk** voor hun kinderen:

- de school is verplicht om de ouders bij te staan. Deze zijn gehouden aan de wettelijke verplichtingen ten aanzien van hun kinderen. Om die te kunnen nakomen, moeten ze op de hoogte zijn van bepaalde gegevens. Vanuit de school zal men meestal de ouders inlichten.
- zelfs een CLB-medewerker kan oordelen – meestal na overleg met collega's – dat het in het belang van de leerling is om het beroepsgeheim te verbreken. In gevallen waarin de leerling een ernstig probleem heeft gemeld, kan de CLB-medewerker beslissen dat het in het belang van de jongere is dat het geheim meege-deeld wordt aan de ouders omdat op die manier een 'groter kwaad' (dan de schending van het beroepsgeheim) voorkomen kan worden.

Toch ontstaat er steeds meer een discrepantie tussen het recht en de werkelijkheid. Deze discrepantie vindt zijn oorsprong in een gewijzigde visie op het kind, dat nu uitdrukkelijk erkend wordt als een drager van rechten en plichten (zie verder punt 3.3.3).

3.3.3 *Handelingsbekwaamheid van de minderjarige*

In de regelgeving is er momenteel **geen coherentie** over de leeftijd waarop jongeren hun rechten zelf kunnen uitoefenen, bv.:

- er is de algemene meerderjarigheid op 18-jarige leeftijd. "*Op die leeftijd is men bekwaam tot alle handelingen van het burgerlijk leven*"²⁶;
- vanaf 12 jaar moeten jongeren instemmen met de begeleiding door het CLB²⁷. Vanaf deze leeftijd hebben leerlingen ook toegang tot het multidisciplinair dossier en hebben ze het recht om de overdracht van gegevens te verhinderen²⁸;
- in het decreet van 7 mei 2004 betreffende de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp²⁹ stelt de wetgever: "*De minderjarige van twaalf jaar of ouder wordt vermoed in staat te zijn tot een redelijke beoordeling van zijn belangen*";
- de wet betreffende de rechten van de patiënt bouwt geen leeftijdsgrens in maar stelt "*dat de in de wet opgesomde rechten door de minderjarige patiënt die tot een redelijke beoordeling van zijn belangen in staat kan worden geacht, zelfstandig kunnen worden uitgeoefend*"³⁰.

Ook in de internationale rechtsspraak neemt men aan dat een minderjarige die reeds een eigen persoonlijkheid heeft ontwikkeld, in staat is om zijn persoonlijkheidsrechten uit te oefenen. In onze voorbeelden zou dat betekenen dat de leerling eventueel een beroep kan doen op het stilzwijgen van bv. de leerlingenbegeleider, ook tegenover haar/zijn ouders. In dat geval legt men de regels van het ouderlijk gezag naast zich neer in functie van de bescherming, het welzijn van de jongere.

²⁵ Art. 23 van de Grondwet.

²⁶ Art. 488 van het Burgerlijk Wetboek.

²⁷ Decreet van 1 december 1998 betreffende de centra voor leerlingenbegeleiding, art. 28 (idem).

²⁸ Besluit van de Vlaamse regering van 8 juni 2001 betreffende het multidisciplinair dossier in de centra voor leerlingenbegeleiding, art. 7 en 8.

<http://www.ond.vlaanderen.be/edulex> > rubrieken wetgeving > centra voor leerlingenbegeleiding > organisatie en opdrachten

²⁹ B.S. 4 oktober 2004. Hierna 'Decreet Rechtspositie Minderjarige' genoemd.

<http://www.wvg.vlaanderen.be/juriwel/jongeren> > integrale jeugdhulp

³⁰ Art. 12, § 2 van de wet van 22 augustus 2002 betreffende de rechten van de patiënt, B.S. 26 september 2002.

3.3.4 De belangen van de minderjarige

Telkens opnieuw zal men in elke concrete feitelijke situatie, **in het belang van de leerling** moeten afwegen en oordelen of het raadzaam is de ouders te informeren. De beslissing over het al of niet doorspelen van informatie aan de ouders zal dus afhangen van de leeftijd van de leerling, zijn maturiteit, de concrete gezinssituatie en samenstelling, de voorgeschiedenis enz.

Een jongere heeft ten aanzien van zijn ouders het recht op geheimhouding van vertrouwelijke zaken die hij heeft gemeld. In sommige gevallen zal de school de regels van het ouderlijk gezag naast zich neer moet leggen om het kind te beschermen.

Hierbij zullen ook andere dan alleen juridische vragen rijzen (pedagogische, therapeutische enz.). De mogelijkheid om de ouders, liefst met toestemming van de leerling, bij de gesprekken te betrekken moet steeds open worden gehouden. Er zal steeds in overleg met het CLB, de zorgwerkgroep een afweging moeten gemaakt worden, die rekening houdt met de verschillende factoren. Het blijft altijd een moeilijke kwestie. Om te achterhalen wat precies het belang van de leerling is, kan men gebruik maken van onderstaande vragenlijst.³¹

Om te achterhalen wat in het belang van de minderjarige is, dient men in eerste instantie **alle nodige informatie te verzamelen om tot een duidelijk inzicht te komen** over het belang van de minderjarige in de concrete situatie:

- welke rechten zijn van toepassing in de concrete situatie?
- hoe kijkt de minderjarige aan tegen zijn situatie?
- wat is volgens hem in zijn belang?
- is de minderjarige in staat in te schatten wat het beste voor hem is in de concrete situatie?
- zijn er verschillende handelingsmogelijkheden die in het belang van de minderjarige zijn? Welke is volgens jou het meest in zijn belang?
- wat is volgens de ouders in het belang van hun kind?
- denkt de minderjarige daar zelf ook zo over?
- om welke reden verschilt de visie tussen minderjarigen en anderen over wat in het belang van de minderjarige is?

Daarna moet het **belang van de minderjarige afgewogen worden tegen andere belangen**.

- Welke andere belangen in het spel zijn in de concrete situatie?
 - ouders?
 - broers/zussen?
 - familieleden?
 - school?
 - leerkrachten?
 - vrienden?
 - ...
- Welke zijn de belangen van deze andere actoren?
- Waarom verschillen ze van mening van de minderjarige over wat in zijn belang is?
- Ligt de uiteindelijk genomen beslissing in de lijn van de wens van de minderjarige? Waarom wel/niet?

³¹ We nemen de vragenlijst, met enkele toevoegingen, over die terug te vinden is in de volgende publicatie: Kinderrechtswinkels, *Werkmap – Aan de slag met het decreet rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp*, 2006, p. 3.6 – 3.7.

- Was in het nemen van de beslissing het belang van de minderjarige de belangrijkste overweging? Waarom wel/niet?
- Welke belangen wogen eventueel zwaarder door? Waarom?

Deze vragenlijst kan een **leidraad** zijn bij de afweging van de verschillende belangen in een bepaalde probleemsituatie. Het is niet de bedoeling dat elke vraag in extenso wordt beantwoord. Een synthese van de belangenafweging wordt best op papier gezet.

4 Integrale jeugdhulp

In mei 2004 werd het decreet betreffende de integrale jeugdhulp door het Vlaams Parlement goedgekeurd.³² Op hetzelfde ogenblik werd ook het decreet inzake de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp goedgekeurd.³³ Dit laatste decreet verplicht de betrokken sectoren (het Algemeen Welzijnswerk, de Centra voor Geestelijke Gezondheidszorg, de Centra voor Integrale Gezinszorg, Kind en Gezin, de Centra voor Leerlingenbegeleiding, het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap en de Bijzondere Jeugdbijstand) werk te maken van kinderrechten. De decreet is in werking getreden op 1 juli 2006.

4.1 Beknopte toelichting

4.1.1 Integrale jeugdhulp

De integrale jeugdhulp beoogt de **vrijwaring van de ontplooiingskansen** van minderjarigen, hun ouders, hun opvoedingsverantwoordelijken en de betrokken personen uit hun leefomgeving evenals de bevordering van het welzijn en de gezondheid van deze personen. Verder draagt ze bij tot een zo volledig mogelijk **integratie van minderjarigen** in de maatschappij. Het meest kenmerkende voor de integrale jeugdhulp is het aanbieden aan de jongere, zijn ouders, zijn opvoedingsverantwoordelijken en de personen uit zijn leefomgeving van een **continuüm van jeugdhulp** als antwoord op een jeugdhulpaanvraag of jeugdhulpbehoefte.³⁴ Deze laatste doelstelling benadrukt dat de integrale jeugdhulp een antwoord wil bieden op het gebrek aan vraaggerichte hulp.

Het toepassingsgebied van het Decreet Integrale Jeugdhulp is beperkt tot de jeugdhulpaanbieders uit de volgende **sectoren**:

- het Algemeen Welzijnswerk;
- de Centra voor Geestelijke Gezondheidszorg;
- de Centra voor Integrale Gezinszorg;
- Kind en Gezin;
- de Centra voor Leerlingenbegeleiding;
- het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap;
- de Bijzondere Jeugdbijstand.

³² Decreet van 7 mei 2004 betreffende de integrale jeugdhulp, B.S. 4 oktober 2004. Hierna 'Decreet Integrale Jeugdhulp' genoemd.
<http://www.vwv.vlaanderen.be/juriwel/jongeren> > integrale jeugdhulp

³³ Decreet van 7 mei 2004 betreffende de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp, B.S. 4 oktober 2004 (idem).

³⁴ Art. 3 van het Decreet Integrale Jeugdhulp (idem).

J. Put en I. Van der Straete, "Integrale Jeugdhulp en Rechtspositie Minderjarigen, T.J.K. 2004, p. 230.

Binnen het beschikbare jeugdhulpaanbod heeft elke minderjarige, ouder of opvoedingsverantwoordelijke met een jeugdhulpvraag of jeugdhulpbehoefte, recht op jeugdhulp zoals bedoeld in het Decreet Integrale Jeugdhulp.³⁵

Het Decreet Integrale Jeugdhulp legt enkele **werkingsprincipes** vast:

- *toegankelijkheid*: de jeugdhulp is maximaal bekend, bereikbaar, beschikbaar, begrijpbaar en betaalbaar;
- *vraaggerichtheid*: de jeugdhulp vertrekt van en sluit maximaal aan bij de vraag en/of de behoefte van de personen tot wie zij zich richt;
- *subsidiariteit*: wanneer meerdere vormen van jeugdhulp gelijkwaardig aan een jeugdhulpvraag of jeugdhulpbehoefte kunnen beantwoorden, wordt de minst ingrijpende vorm van jeugdhulp aangeboden;
- *participatie*: de jeugdhulp voltrekt zich in dialoog en in volwaardig partnerschap met de personen tot wie de jeugdhulp zich richt;
- *acceptatie*: met uitzondering van de gerechtelijke jeugdhulp kan de jeugdhulp slechts worden verleend met instemming van de personen tot wie zij zich richt;
- *emancipatie*: de jeugdhulp verhoogt de kennis en vaardigheden bij de personen tot wie de jeugdhulp zich richt, zodat het zelfstandig handelen van deze personen gestimuleerd wordt.

Het decreet tekent een **organisatorisch kader** uit dat in de voorbije jaren inhoudelijk verder werd ingevuld. De krachtlijnen in de organisatie van de jeugdhulp zijn: vroegtijdige jeugdhulp, vraaggerichte jeugdhulp, subsidiariteit van de jeugdhulp, samenwerking en doorverwijzing tussen voorzieningen en intersectoraal beter georganiseerde hulp.

Deze krachtlijnen worden op hun beurt verder uitgewerkt via een aantal **kernthema's**³⁶:

- *modulering*: in functie van de transparantie van het hulpaanbod, de flexibiliteit van het hulpaanbod en de afstemming op de hulpvraag worden homogene eenheden van hulp afgebakend;
- *rechtstreeks /niet-rechtstreeks toegankelijke hulp*: op grond van objectieveerbare kenmerken van het hulpaanbod (duur, frequentie en intensiteit) wordt een onderscheid gemaakt tussen rechtstreeks en niet-rechtstreeks toegankelijke hulp. Hoe meer een aanbod ingrijpt op het leven van de cliënt, hoe zorgzamer de toegang bewaakt moet worden;
- *netwerk rechtstreeks toegankelijke hulp*: hulpaanbieders van rechtstreeks toegankelijke hulp werken samen om te garanderen dat zo vroeg mogelijk, zo licht mogelijke hulp wordt aangeboden;
- *één intersectorale toegangspoort*: de toegang tot de niet-rechtstreeks toegankelijke hulp wordt verleend door de toegangspoort. Indicatie en diagnose (welke hulp is wenselijk en noodzakelijk) en toewijzing (steun bij het vinden van jeugdhulp) worden onafhankelijk van mekaar en onafhankelijk van de hulpaanbieder georganiseerd;
- *crisishulp*: toegankelijkheid van de jeugdhulp vereist een permanent werkend crisisaanbod. Crisishulp heeft een eigen plaats in het geheel;
- *dwang*: als hulpverlening zich opdringt omdat het maatschappelijk noodzakelijk is, kan deze dwang als modaliteit van de hulpverlening worden opgelegd;
- *participatie van de cliënt*: integrale jeugdhulp gaat ervan uit dat participatie van de cliënt de kwaliteit van de hulpverlening optimaliseert. De positie van de cliënt moet verstevigd worden;
- *trajectbegeleiding*: de cliënt heeft recht op een trajectbegeleider. Deze trajectbegeleider volgt de cliënt doorheen de verschillende stappen van de hulpverlening, verduidelijkt afspraken, geeft raad en is het aanspreekpunt voor zowel de hulpverleners als de cliënt;

³⁵ Art. 6 van het Decreet Integrale Jeugdhulp (idem).

³⁶ Wij nemen de toelichting over uit Mie Jacobs, "Integrale jeugdhulp: wettelijke verankering" (2004-03/04), *Jeugdrecht.be*, (<http://www.jeugdrecht.be>).

- *beleidsaansturing en beleidsafstemming*: integrale jeugdhulp introduceert de regionalisering van de jeugdhulp. Regionale beleidsplanning krijgt een formele plaats in regionale stuurgroepen. Op Vlaams niveau adviseert een participatief samengestelde adviesraad het ontwikkelingsproces en de inhoudelijke beleidskeuzes.

4.1.2 *Rechtspositie van de minderjarige in de jeugdhulp*

Het decreet betreffende de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp focust op de **verhouding tussen hulpverlening en de minderjarige cliënt en zijn ouders**. Bij de toepassing van dit decreet moet nog steeds rekening worden gehouden met andere, ook federale, wetgeving. We denken daarbij o.m. aan het Burgerlijk Wetboek, het Strafwetboek, het Gerechtelijk Wetboek, specifieke wetten zoals de Wet Patiëntenrechten, de Privacywet, ...

Wij gaan hieronder wat dieper in op de belangrijkste **uitgangspunten** van het Decreet Rechtspositie Minderjarige.³⁷

- Het decreet regelt de rechtspositie van de minderjarige (van 0 tot 18 jaar) ten aanzien van personen of voorzieningen die jeugdhulpverlening aanbieden uit de sectoren die vallen onder het toepassingsgebied van het Decreet Integrale Jeugdhulp (zie eerder punt 4.1.1).³⁸ Het decreet vormt **één geheel**, wat betekent dat de er in opgenomen rechten niet los van elkaar mogen worden bekeken. Er wordt wel rekening gehouden met de specificiteit van bepaalde doelgroepen (de positie van de niet-begeleide minderjarige vreemdelingen en de uit huis geplaatste minderjarigen).
- Principieel gaat men uit van de **bekwaamheid van de minderjarige**.³⁹ Als algemene regel (opgenomen in het Burgerlijk Wetboek), die van toepassing is als er geen andere specifieke wettelijke bepaling is, geldt dat de minderjarige onbekwaam is om zelf en zelfstandig rechten uit te oefenen. Bijgevolg moet de minderjarige een beroep doen op zijn wettelijke vertegenwoordiger (in de regel zijn ouders) die in zijn plaats optreedt of hem minstens bijstaat in de uitoefening van zijn rechten. Het Decreet Rechtspositie Minderjarige wijkt af van deze algemene regel en bepaalt dat de minderjarige de rechten die hem, krachtens dit decreet, worden toegekend, zelfstandig uitoefent. Hiermee wordt bedoeld dat hij zijn rechten zelf uitoefent zonder vertegenwoordiging of bijstand van anderen. Deze zelfstandige uitoefening gebeurt wel onverminderd de rechten van de ouders. Zij behouden, als titularissen van het ouderlijk gezag, wel hun ouderlijke rechten: zo doet het feit dat de minderjarige zijn rechten zelfstandig kan uitoefenen, bv. geen afbreuk aan het feit dat de ouders op grond van hun ouderlijk gezag in zekere mate kunnen (mee)beslissen over de fundamentele opties inzake de opvoeding van hun kind. Het Decreet Rechtspositie Minderjarige hanteert geen leeftijdsgrens als uitgangspunt en maakt ook geen gebruik van het criterium dat peilt naar de maturiteit van de betrokken minderjarige. In principe kan dus elke minderjarige, ongeacht zijn leeftijd, zelfstandig zijn rechten uitoefenen. Dit principe wordt wel genuanceerd voor de uitoefening van de rechten met de verstrekte gevolgen. Deze wordt wél afhankelijk gesteld van een zeker beoordelingsvermogen ("een redelijke beoordeling van de eigen belangen" waarbij zowel de leeftijd als de maturiteit richtinggevende criteria zijn). Meer concreet betreft het recht om in te stemmen met de jeugdhulp, het recht om niet tegen zijn wil gescheiden te worden van zijn ouders en het recht op inzage in het dossier.
- Naast het recht op bescherming en het recht op dienstverlening stelt het Decreet Rechtspositie Minderjarige uitdrukkelijk dat de minderjarige ook het recht heeft om **mee te participeren** (mee weten, mee denken, mee uitvoeren, ...) in zaken die hem aanbelangen.
- Ten slotte vormt het **belang van de minderjarige** de belangrijkste overweging bij het verlenen van jeugdhulp. Het belang van de minderjarige wordt vastgesteld in dialoog met de minderjarige zelf en aan zijn me-

³⁷ Wij baseren ons op J. Put en I. Van der Straete, "Integrale Jeugdhulp en Rechtspositie Minderjarigen, T.J.K. 2004, p. 246 e.v. en Min Berghmans, "Decreet betreffende rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp" (2006-03), *Jeugdrecht.be*, (<http://www.jeugdrecht.be>).

³⁸ Art. 3 en 6 van het Decreet Rechtspositie Minderjarige (idem).

³⁹ Art. 4 van het Decreet Rechtspositie Minderjarige (idem).

ning wordt een passend gevolg gegeven (afweging gebeurt mede op basis van leeftijd en maturiteit). Er is echter ook respect voor de mening en de verantwoordelijkheid van de ouders.

Het valt buiten het bestek van deze Mededeling om dieper in te gaan op de rechten die de minderjarige in de jeugdhulp heeft.

4.2 Wat is relevant voor de school?

4.2.1 CLB: draaischijffunctie

Binnen de integrale jeugdhulp zijn de **CLB's de concrete partner voor de sector onderwijs**. Vanuit onderwijs engageren zij zich in een netwerk rechtstreeks toegankelijke hulpverlening⁴⁰ en als draaischijf tussen de school en dat netwerk.

De kerntaak van scholen is kwaliteitsvol onderwijs bieden. Het kan niet de bedoeling zijn dat scholen hulpvoorzieningen en leerkrachten hulpverleners worden. Het zorgbeleid (met inbegrip van de leerlingenbegeleiding) dat een school uitbouwt maakt geen deel uit van de integrale jeugdhulp. Dit beleid situeert zich in het voortraject en wordt niet beschouwd als jeugdhulpverlening. Anderzijds is het wel zo dat in scholen heel wat problemen worden ervaren. Leerkrachten zijn, bij wijze van spreken, professionele **signaaldetectoren**. Via het CLB kunnen zij op het netwerk rechtstreeks toegankelijke hulpverlening een beroep doen voor ondersteuning. Ook voor concrete hulpverlening kan via de CLB's de link worden gelegd met de welzijns- en gezondheidsvoorzieningen.

4.2.2 De bijstandspersoon

Art. 24 van het Decreet Rechtspositie Minderjarige bepaalt dat de minderjarige zich **in alle contacten met de jeugdhulpverlening** kan laten bijstaan. Om als bijstandspersoon te kunnen optreden, moet aan **drie voorwaarden** worden voldaan:

- in principe moet de bijstandspersoon gebonden zijn door het **beroepsgeheim**⁴¹, waardoor familieleden in de regel niet kunnen optreden als bijstandspersoon. Ondanks het feit dat zij niet gehouden zijn tot het beroepsgeheim, maar tot het ambtsgeheim, kunnen ook **personeelsleden van de onderwijsinstelling** waar de minderjarige school loopt optreden als bijstandspersoon. Dit wordt gemotiveerd vanuit het feit zij vaak dichter staan bij de minderjarige en een vertrouwensband met hem ontwikkeld hebben.
- de bijstandspersoon mag **niet 'rechtstreeks' betrokken zijn bij de jeugdhulpverlening** die ten behoeve van de minderjarige wordt georganiseerd. Deze voorwaarde moet voorkomen dat een ouder of een ander familielid die gehouden zou zijn tot een beroepsgeheim, zou kunnen optreden als bijstandspersoon. De voorwaarde heeft daarnaast eveneens tot gevolg dat een door het beroepsgeheim gehouden jeugdhulpverlener die rechtstreeks betrokken is bij de hulp- of zorgverlening aan de minderjarige, niet in aanmerking komt als bijstandspersoon.
- de bijstandspersoon moet **ondubbelzinnig worden aangeduid** door de minderjarige.

In concreto betekent dit voor een onderwijsinstelling dat potentieel elk personeelslid van een onderwijsinstelling door een minderjarige kan aangesproken worden om hem bij te staan in het kader van de jeugdhulpverlening. Het personeelslid is uiteraard **niet verplicht** om hier op in te gaan. Het personeelslid kan m.a.w. weigeren om bijstandspersoon te zijn.

⁴⁰ Zie eerder punt 4.1.1.

⁴¹ Bij wijze van voorbeeld: geneesheren, psychologen, advocaten, notarissen, maatschappelijk assistenten, OCMW-medewerkers, CLB-medewerkers, personeelsleden van jeugdhulpvoorzieningen en straathoekwerkers.

5 Politie op school

We vinden het belangrijk dat een school **goede afspraken** maakt met de politiediensten en het parket. Elkaar informeren, duidelijke verwachtingen formuleren en afspraken maken, kunnen op diverse fronten bijdragen tot een effectievere begeleiding van onze leerlingen. We denken aan drugsproblematiek, strafbare feiten op school, veiligheid aan de schoolpoort, verkeersplan, enz. Op 6 juli 2006 vaardigde de minister van Binnenlandse Zaken de ministeriële omzendbrief PLP 41 van 7 juli 2006 tot versterking en/of bijsturing van het lokaal veiligheidsbeleid en de specifieke aanpak van de jeugdcriminaliteit, met in het bijzonder een aanspreekpunt voor de school⁴² uit. Door deze omzendbrief wordt de lokale politie verplicht om **overeenkomsten** af te sluiten met de 'schoolgemeenschappen'⁴³. In deze overeenkomsten kunnen diverse afspraken opgenomen worden.

Zo kan aan de politie gevraagd worden om op school discreet op te treden. Men kan in een politiezone afspraken maken tussen zonechef, burgemeester en de scholen om de politionele tussenkomsten op een kind- en schoolvriendelijke manier te doen. Zo wordt er bv. veel belang gehecht aan duidelijke informatie voor de directie en de betrokken leerkrachten, aan een optreden in burger, aan het vermijden van het betrekken van andere leerlingen dan de betrokkene(n) en aan minimaal verstoren van het gewone lesverloop.

In de Mededeling van 25 oktober 2006 betreffende "Samenwerking tussen school en politie" (M-VVKSO-2006-111) vindt u een algemene toelichting.

5.1 Onderzoeksbevoegdheid

De **onderzoeksmacht** van de gerechtelijke overheid en die van de politie betreft ook het verhoor van leerlingen in de scholen, zelfs indien de feiten niet in verband staan met de schoolactiviteit. In principe mag een directeur van een onderwijsinstelling de uitoefening ervan niet belemmeren.

5.2 Verhoor op school

Politiediensten kunnen in het kader van een gerechtelijk onderzoek naar een school stappen om leerlingen te benaderen. Toch moet de ondervraging van leerlingen door de politie tijdens de schooltijden of het voor verhoor meenemen van leerlingen uit de school in principe ook worden vermeden. Het is slechts aanvaardbaar **in geval van volstrekte noodzaak**. De leeftijd van de leerling speelt hierbij geen rol. Het optreden van de politiediensten moet hoe dan ook **omzichtig, tactvol en discreet** zijn. Het is derhalve slechts gerechtvaardigd wanneer de leerling:

- verdacht wordt van een ernstig als misdrijf omschreven feit,
- slachtoffer is geweest van een ernstig misdrijf,
- kroongetuige is geweest van een misdrijf,

en wanneer

- het tijdsverloop in het nadeel van het opsporings- of gerechtelijk onderzoek dreigt uit te vallen,
- er geen andere mogelijkheid bestaat om de minderjarige te treffen, of
- ernstige belangen het verhoren van de leerling noodzaken alvorens hij terug met ouders, burens vrienden ... in contact komt.

⁴² Deze omzendbrief werd op 24 juli 2006 gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad.

⁴³ Met dit begrip worden niet de scholengemeenschappen bedoeld zoals opgenomen in art. 62 e.v. van het decreet van 14 juli 1998 houdende diverse maatregelen met betrekking tot het secundair onderwijs en tot wijziging van het decreet van 25 februari 1997 betreffende het basisonderwijs. Het begrip 'schoolgemeenschappen' doelt op alle scholen gelegen op het grondgebied van de politiezone. Het grondgebied van de politiezones valt niet altijd samen met het grondgebied van de verschillende scholengemeenschappen.

<http://www.ond.vlaanderen.be/edulex> > *rubrieken wetgeving* > *secundair onderwijs* > *decreet secundair onderwijs*

Het is wenselijk dat de politie vooraf contact opneemt met de directeur van de onderwijsinstelling, die gedurende de schooltijden verantwoordelijk is voor het toezicht. Gezamenlijk wordt dan afgesproken op welk moment en waar het verhoor optimaal kan plaatsvinden.

De directeur zal in overleg met de politie overwegen de ouders van de leerling op de hoogte te brengen van het voorgenomen verhoor. De politiediensten zijn in principe geen uitleg verschuldigd over het door hen gevoerde onderzoek, dat geheim is. Het is trouwens niet denkbeeldig dat de ouders (mede)dader kunnen zijn aan een als misdrijf omschreven feit waarvan hun kind slachtoffer of getuige was of dat door hun kind gepleegd werd.

De directeur kan de politiediensten weigeren de leerling die hem werd toevertrouwd hetzij binnen het schoolgebouw te verhoren, hetzij hem mee te nemen voor ondervraging. Hij moet zelf de verantwoordelijkheid dragen voor deze beslissing. Maar de directeur kan zijn weigering niet handhaven wanneer het weghalen van de minderjarige gesteund is op:

- een bevel tot verschijning voor of medebrenging van de onderzoeksrechter;
- een onmiddellijk uitvoerbare beschikking van de jeugdrechter;
- betrapping op heterdaad.

Het Wetboek van Strafvordering voorziet in een aantal regels die bij het verhoren van personen in acht genomen moeten worden.

5.3 Fouilleren

Fouilleren is het **oppervlakkig speuren** op of onder de kleren of in de bagage van een persoon, op zoek naar sporen van een misdrijf. De wet op het politieambt⁴⁴ bepaalt duidelijk wanneer de politie – en alleen zij – mag overgaan tot

- een gerechtelijke fouillering met de bedoeling een misdrijf op te sporen;
- een veiligheidsfouillering met de bedoeling voorwerpen te vinden die een gevaar kunnen uitmaken voor zichzelf, voor andere personen of voor de gefouilleerde zelf.

In sommige gevallen is ook een grondige fouillering van het lichaam mogelijk waarbij de gefouilleerde kan verzocht worden zich uit te kleden. Enkel wanneer de fouillering gepaard gaat met aanraking van intieme lichaamsdelen, waardoor de betrokkene in zijn seksueel eergevoel kan worden gekwetst, moet de procedure van het **lichaamsonderzoek** worden gevolgd.

Enkel politieambtenaren zijn bevoegd om, in overeenstemming met de wet op het politieambt, over te gaan tot fouilleren van een leerling van zijn/haar persoonlijke bagage, boekentas en eventueel tot inbeslagneming die hiervan het gevolg kan zijn. De directie of het schoolpersoneel kan hiertoe niet overgaan en moet derhalve noodgedwongen op de politie een beroep doen. In voorkomend geval zijn zij niet verplicht de ouders vooraf op de hoogte te brengen. O.i. wordt dit dan best met de politie overlegd.

Het doorzoeken van persoonlijke bagage, boekentassen... tegen de wil van de leerling in, is o.i. te beschouwen als een dwangmiddel. De meeste dwangmaatregelen – dit zijn middelen die bij een strafrechtelijk onderzoek kunnen worden gebruikt tegen de wil van de verdachte – zijn omschreven in het Wetboek van Strafvordering. Voorbeelden zijn: fouilleren, voorlopige hechtenis, telefoontaps, huiszoeking of het in beslag nemen van spullen. Het schoolpersoneel kan hiertoe niet overgaan.

Met **toestemming van de betrokkene** kan de directie op eenvoudig verzoek overgaan tot fouillering en controle van de boekentas, de kledij, ... Bij eventuele betwisting achteraf zal de persoon die de aftasting of doorzoeking heeft uitgevoerd, de geldige toestemming moeten aantonen.⁴⁵ Dit gebeurt dan in het belang van de leerling, m.n.

⁴⁴ Wet van 5 augustus 1992 op het politieambt, B.S. 22 december 1992.

⁴⁵ Men kan afstand doen van het recht op privéleven en het recht op bescherming van de fysieke integriteit. Men kan van deze rechten niet op een algemene, voorafgaandelijke wijze afstand doen (bv. via het schoolreglement). Er moet m.a.w. sprake zijn van een toestemming die voorafgaandelijk, met kennis van zaken en uit vrije wil wordt gegeven. Binnen het

om hem vrij te pleiten van elke verdenking. De leerling wordt gevraagd zelf zijn jas-/broekzakken te ledigen en zijn boekentas open te maken. Er moet hem wel duidelijk gemeld worden wat de mogelijke gevolgen zijn indien er wat gevonden wordt. Zo moeten drugs die vrijwillig door de leerling op eenvoudig verzoek worden overhandigd, zo snel mogelijk aan de politie worden bezorgd. De leerling beslist dan zelf, maar een weigering zou een reden kunnen zijn om de politie in te schakelen. Anderen gaan verder en stellen dat dit best gebeurt in het bijzijn van een getuige en met toestemming van de ouders indien de leerling minderjarig is. In het schoolreglement wordt desgevallend opgenomen dat de leerling gevraagd kan worden vrijwillig zijn boekentas te openen. Ook een bepaling die stelt dat de politie wordt ingeschakeld voor het doorzoeken van boekentassen bij vermoeden van aanwezigheid van bv. alcohol of drugs is mogelijk.⁴⁶

Over het **doorzoeken van schoolbanken en kastjes** door het schoolpersoneel of de directeur lopen de meningen ook uiteen, maar kan dezelfde redenering als hierboven aangehouden worden. Er van uitgaande dat de schoolbanken en kasten eigendom van de school zijn, zou het wel kunnen. Wanneer leerlingen een kastje 'huren' – met een sleutel tegen een waarborg – om persoonlijke spullen op te bergen, ligt dat alweer moeilijker. Indien de controle van banken en kastjes frequent gebeurt, kan daarover iets worden opgenomen in het schoolreglement. Toch blijft het gevaar van een mogelijke inbreuk op de privacy⁴⁷.

5.4 Inbeslagneming

Enkel de politie kan ook overgaan tot inbeslagneming. Inbeslagneming is geen uitzonderlijke bevoegdheid, ten minste voor zover er geen huiszoeking gepaard mee (dient te) gaan.

Inbeslagneming is mogelijk t.a.v. alle zaken die vatbaar zijn voor verbeurdverklaringen of alles wat kan dienen om de waarheid aan het licht te brengen⁴⁸. We denken hier aan druggebruik door een minderjarige, aan dealen of diefstal. De in beslag genomen voorwerpen zullen ter plaatse worden verzegeld, door de politie worden meegenomen of ter griffie worden neergelegd.

Een leerkracht heeft geen enkele rechtsgrond om voorwerpen, zoals een gsm, "in beslag te nemen". Wanneer het gebruik ervan het ordentelijk verstrekken van het onderwijs hindert, kan hij de gsm – bij wijze van ordemaatregel – wel "afnemen". Dit kan niet "manu militari". Hij kan de leerling alleen vragen het voorwerp (vrijwillig) af te geven. Gaat de leerling hier niet op in, dan kan desgevallend een 'tijdelijke verwijdering uit de les' worden opgelegd. Aan het eind van de les, uiterlijk op het einde van de lesdag, zal de gsm hoe dan ook teruggegeven worden. De leraar heeft geen enkele rechtsgrond om het voorwerp langer bij zich te houden. Eigendomsrecht is een in de grondwet beschermd rechtsgoed⁴⁹. Het wordt beschouwd als een van de basispijlers van ons rechtssysteem en geniet dan ook een grote bescherming.

Voorwerpen die een gevaar uitmaken voor de medeleerlingen en/of personeelsleden, mogen wel onmiddellijk worden afgenomen. Ook zij blijven echter eigendom van de leerling en moeten in principe zo vlug mogelijk worden teruggegeven. Men kan er in dergelijke gevallen voor opteren ze enkel terug te geven aan de ouders (of de meerderjarige leerling).

6 Bibliografie

ALLEMEERSCH, B, *Het toepassingsgebied van art. 458 strafwetboek. Over het succes van het beroepsgeheim en het geheim van dat succes in Rechtskundig weekblad*, 2003-2004, nr. 1, p. 1-19.

schoolgebeuren kan de vrijheid van de (minderjarige) leerling beknot worden door de gezagsuitoefening van de onderwijsverstrekkers en de mogelijkheid van een (indirecte) sanctionering van de weigering. (VAD, *Juridische handvatten voor het gebruik en misbruik van alcohol en andere drugs op school*, 2006, p. 48)

⁴⁶ Hand. Vlaams Parlement 2005-2006, 30 maart 2006, Commissievergadering C203-OND 21.

⁴⁷ VAD, *Juridische handvatten voor het gebruik en misbruik van alcohol en andere drugs op school*, 2006, p. 50.

⁴⁸ Art. 35 van het Wetboek van Strafvordering.

⁴⁹ Grondwet, art. 16 – "Niemand kan van zijn eigendom worden onttrokken dan ten algemeenen nutte, in de gevallen en op de wijze bij de wet bepaald en tegen billijke en voorafgaande schadeloosstelling".

ANKAERT, E. en PUT, J., “Advies – Beroepsgeheim en ambtsgeheim in het onderwijs en de CLB's, met specifieke aandacht voor de vertrouwensleerkracht en de bijstandspersoon”.

BERGHMANS, M., “Decreet betreffende rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp” (2006-03), *Jeugdrecht.be*, (<http://www.jeugdrecht.be>).

BROECKX, P., DUMAREY M., FOCK, R., *Schuldig verzuim en beroepsgeheim in de context van strafrechtelijke bescherming van minderjarigen* in VERMEULEN, G. (ed.), *Strafrechtelijke bescherming van minderjarigen*. Antwerpen, Maklu, 2001.

D'AES, Monique, *Het ambtsgeheim van leerkrachten en PMS-medewerkers* in *Handboek Leerlingenbegeleiding*, Afl. 24, december 1998, p. 167-187.

HUTSEBAUT, F., *Het ambtsgeheim, beroepsgeheim en meldingsplicht in het onderwijs* in *Tijdschrift voor Onderwijsrecht & Onderwijsbeleid (T.O.R.B.)*, 1999-2000, nr. 1-2, p. 49-54.

JACOBS, M., “Integrale jeugdhulp: wettelijke verankering” (2004-03/04), *Jeugdrecht.be*, (<http://www.jeugdrecht.be>).

KINDERRECHTSWINKELS, Werkmap – Aan de slag met het decreet rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp, 2006.

MAES, C. *Geweld op school. De strafrechter is niet meer dan een lijnrechter* in *Tijdschrift voor Onderwijsrecht & Onderwijsbeleid (T.O.R.B.)*, 1999-2000, nr. 1-2, p. 87-99.

PUT, J. en VAN DER STRAETE, I., “Integrale Jeugdhulp en Rechtspositie Minderjarigen, *T.J.K.* 2004, p. 230-257.

TRAEST, P., VAN CAENEGEM, P., *Enkele aspecten van het misdrijf schuldig verzuim in de sfeer van het onderwijs* in *Tijdschrift voor Onderwijsrecht & Onderwijsbeleid (T.O.R.B.)*, 1999-2000, nr. 1-2, p. 43-48.

VAD, *Juridische handvatten voor het gebruik en misbruik van alcohol en andere drugs op school*, 2006.

VAN SLYCKEN, L., “Impact van de privacywet op het schoolgebeuren en de leerlingenbegeleiding”, *Handboek leerlingenbegeleiding twee*, afl. 15, maart 2007, p. 87-119.
